పానకంలో పీచు

దత్తాత్రేయులు అయిదోఏట, తనతల్లి పురుడు పోసుకోవటానికి మేనమామల ఇంటికి వచ్చినప్పుడు మొట్టమొదటిసారి బస్తీ మొగం చూశాడు. తనుకూడా ఆ ఇంటపుట్టినవాడే. మూడేళ్ళు నిండకపూర్వం ఇంకోసారి ఇక్కడికి తల్లివెంట వచ్చాడు తాతకు కిందట్లూ మీదట్లూ అవుతున్న రోజుల్లో. అయితే ఆరాకగురించి దత్తాత్రేయులు కేమీ జ్ఞాపకంలేదు—తాత శవాన్ని స్నానం చేయించి ఫొటో తీయడం తప్ప ఆఫొటోకాపీ తన పల్లెటూరి ఇంటి సావడిలో రోజూ చూడకపోతే అతనికి ఆవిషయంకూడా జ్ఞాపకం ఉండేదేమో.

తమ్ముడి పుటకలకు బస్తీవచ్చినప్పుడుమాత్రం దత్తాత్రేయులు బస్తీ తరహాలన్నీ బాగా చూశాడు. మట్టిరోడ్ల గతుకుల్లోనూ. కాలుదిగబడే బురదలోనూ రోజూనడిచే దత్తాత్రేయులకు కంకరరోడ్లు అద్దాలల్లే కనిపించాయి. అతను మూడంతస్తుల మేడఎక్కాడు. రాత్రిపూట వీధుల్లో లాంతరు స్తంభాలు చూశాడు. పెద్దబజారులో దుకాణాలు చూశాడు.

వాటిల్లో ఆకర్షవంతంగా పెట్టిఉన్న రకరకాల వస్తువులు చూశాడు పెద్దబజారులో దుకాణాలు చూశాడు. రాత్రి వేళ ఈదుకాణాల లోనే వెలిగే "లస్టరు" దీపాలు చూశాడు. పెద్దచప్పుడు చేసుకుంటూ బజారులోపొయ్యే మోటారు కారుకూడా ఒకటి చూశాడు. మేనమామల ఇంటికి రైలు దారి అరమైలుదూరంలో ఉంది. కొత్తగా ఏర్పడిన బస్తీ స్నేహితుడివెంట రైలుకట్టనపోయి రైళ్ళు రావటమూ పోవటమూ కూడా చూశాడు. అదృష్టవశాత్తూ ఆరోజుల్లోనే తాగాశాయి జట్టుతో ఇంతపెద్దబండ పైకెత్తటమూ, బండి మీాద పదిమందిని ఎక్కించి బండిపోలు నుదుటికి ఆనించి బండిని తోయటమూ; కత్తులమీాద పడుకోవటమూ, ఆడపిల్ల అందమైన గౌను తొడుక్కొని అంతకన్న అందమైన గొడుగు చేతోపట్టుకుని తీగమీాద వెనక్కూ, ముందుకూ నడవటమూ చూశాడు.

ఇటువంటి జీవితాన్ని ప్రేమించటం ఎంతసులభం! తన బస్తీస్నేహితుడిముందు తాను తీసికట్టుగాఉన్నట్టు దత్తాత్రేయులు అనుక్షణమూ భావించేవాడు. తనకున్న ఉన్నత స్థాయిలో ఉన్నవాడి ఔన్నత్యం గుర్తించలేని అశక్తత సహజమైనదికాదు. అహంకారం కష్టపడి సాధించాలి. తన పల్లెటూళ్లో ఎందరో ఆడపిల్లలున్నారు. కాని ఈ బస్తీస్నేహితుడి చెల్లెలు—ఆ పిల్లకూ ఇతని ఈడే వుంటుంది—ఇతని కళ్ళకు అపూర్వంగా కనపడింది.

"నేను చచ్చినా పల్లెటూళ్లో ఉండను—పెద్దవాణ్నయితే!" అనుకున్నాడు దత్తాత్రేయులు.

తనపల్లెటూళ్ళో ఎవరూ చదువునిగురించి అంత ఆస క్తిగా మాట్లాడగా దత్తాత్రేయులు వినలేదు. కాని తనబస్తీ స్నేహితుడు చదువుగురించి చెప్పరానంత ఆసక్తిగా మాట్లాడేవాడు. ఆ అబ్బాయి తాను బియ్యే ఎన్నోఏట పేసవుతాడో, తరవాత ఎంత జీతంగల ఉద్యోగం చేస్తాడో వర్ణిస్తుంటే దత్తాత్రేయులకు నోరూరినంత పనయింది.

దత్తాత్రేయులు అటువాళ్లూ, ఇటువాళ్లూకూడాధనికులని గానిదరిద్రులనిగాని చెప్పటానికిలేదు. వాళ్ళకి పెద్దకోరికలూ లేవు. పెద్ద రాబడీలేదు. అవసరాలూ, కోరికలూ తీర్చుకునే రాబడికలవాడేరాజాధిరాజు అందుచేత వారూ వీరూకూడా రాజాధిరాజులే. కాకపోతే దత్తాత్రేయులు తండ్రి పల్లెపట్టున ఉండి తనకున్న కొద్దిపాటి పొలాలూ, దొడ్లూ చూచుకునేవాడు. దత్తాత్రేయులు మేనమామలు ఉద్యోగాలు చేసుకొనేవాళ్ళు.

2

దత్తాత్రేయులకు తండ్రి చదువు చెప్పించరాదని ఎన్నడూ అనుకోలేదు.అయితే అయిదోఏటనే వాడు చదువుకోసం తాపత్రయ పడతాడని ఆయన అనుకోలేదు. చదువంటే ఆయన ఉద్దేశం లెక్కశుద్ధిఅని. రాయటమూ, చదవటమూ, లెక్కలు చేయటమూ చాతనయితే దత్తా

త్రేయులు జీవితానికి లోటుండదని ఆయన విశ్వాసం. ఆ చదువు ఎప్పుడారంభించినా మూడునాలుగేళ్ళలో పూర్తి అవుతుంది. అంతకన్న ఎక్కువ చదివితే కోరికలు బలుస్తా యని ఆయనకు భయం

"నేను బియ్యే ప్యాసవుతాను" "న్నాడు దత్తా త్రేయులు ధైర్యంచేసి

"నీ మొహమేం కాదూ? బియ్యే ప్యాసయి ఏం చేస్తావు? ఉద్యోగంచేసి, డబ్బుసంపాదించి, మీ మేనమామ లల్లే అంగళ్ళకు పోస్తావా? వాళ్ల సంపాదనే ఈవూళ్ళో ఉంటేనా?" అన్నాడు తండ్రి.

"ఈఊళ్ళో ఉంటే సంపాదన ఎట్లా వస్తుందీ?" అన్నది దత్తాత్రేయులుతల్లి.

"అదీ నిజమే అనుకో. అందుకని మనవాడు ఉద్యో గాలకోసమని ఉన్నచోటు వొదులుకొని ఊళ్ళవెంట పోవా లంటావా? బాగుంది."

"మనం వద్దంటే తప్పుతుందా ఏమిటి? ఇంక నలుగురు పుట్టుకొచ్చి ఈ కాస్తా పంచుకుంటే ఏం తింటారు? వాళ్ళ పిల్లలకేం పెట్టుకుంటారు? ఆ మాత్రం ఆలోచన లేదేం మీకు?"

పెళ్ళాం చెప్పేది ఆయనకు నిజంగానే కనపడినా కూడా నచ్చలేదు. తన అన్నగారు పల్లెటూరిపిల్లను చేసు కున్నాడేమో ఆవిడ ఇట్లా మాట్లాడను. బస్తీదాన్ని చేసు కోవటం పెద్ద పొరపాటయిందనుకున్నాడు దత్తుతండ్రి.

"సరే అంతగా కోడుకు చదువు కావాలంటున్నావు కనక నీ అన్నల్ని దగ్గర ఉంచుకు చదువు చెప్పించమను" అన్నాడు దత్తు తండ్రి, పెళ్ళాన్ని శిక్షిస్తున్నవాడల్లే.

"మావాళ్లు ఈ మాత్రానికి వెరవరు లెండి" అన్నది దత్తు తల్లి.

చివరకు ఆ ఏర్పాటే జరిగింది. చదువుకోసం అంత చిన్న వయస్సులోనే మేనమామల ఊరు వచ్చేశాడు. కాని దత్తుకు బస్తీ వచ్చిన ఆనందం కలుగలేదు. ఇక్కడికి వచ్చి నప్పటినుంచీ, తల్లీ, తండ్రి, కాళ్ళూ చేతులు సాగదీసు కుంటూ ఆనుకునే పసితమ్ముడూ, ఇల్లూ, గొడ్లు, పొలాలు జ్ఞాపకం రాసాగాయి.

దీనికితోడు తన మేనమామల ఇంట్లో జీవితం మొదట కనిపించినంత ఆనందమయంగా లేదు. తల్లి పుట్టి అడావుడిలో అందరూ ఒకటైనారు గాని వీళ్ళలో వీళ్ళకు కలతలున్నాయి. తన ఇద్దరు మేనమామల భార్యలూ అవకాశం దొరికినప్పుడల్లా కీచులాడుకుంటూ ఉంటారు. మళ్ళీ కలుస్తూ ఉంటారు. వీళ్ళమూలంగా మధ్య మధ్య వీళ్ళ మొగుళ్ళుకూడా తగూలాడుకోవలసి వస్తుంది.

ఈ పోట్లాటలో ఉండే స్వార్థం దత్తుకు అర్థమవుతూనే ఉండేది. కాని స్వార్థం మనుషులలో ఉండే చెడ్డతనంవల్లనే కలుగుతుందని ఆ వయసులో దత్తు నమ్మేవాడు.

అతనింకా ఇతర విషయాలుకూడా మేనమామల ఇంట్లో గమనించాడు, తన పల్లెటూళ్ళో ఎరుగనివి-ఇక్కడ వీళ్ళు పొరుగింటివాళ్ళు చిన్న కరేపాకు రెబ్బలు అయినా ఇవ్వరు. అన్నీ డబ్బుపోసి కొంటారుగదూ, అందుకని ఎవరికీ ఏమీ పెట్టరు. ఇస్తే ఇచ్చినందుకు గంటసేపు సణుగుతారు. అడిగినవాళ్ళను గురించి అసహ్యంగా మాట్లాడుకుంటారు. ఆఖరికి ఇన్ని మజ్జిగ ఇవ్వటంకూడా వీళ్ళకు ప్రాణాంతకమే. ఇంటికి చుట్టాలు వచ్చిపోతే వాళ్ళనుగురించి, పరాయివాళ్ళనుగురించి మాట్లాడినట్టు మాట్లాడతారు. ఊళ్లో ఉన్న చుట్టాలనే నెలకొకసారికూడా చూడరు!

3

చాలా ఏళ్ళు గడిచాయి. దత్తాత్రేయులు హైస్కూలు చదువు పూర్తిచేశాడు. ఇప్పుడతనికి బస్తీజీవితం గురించి తెలియని విషయాలు లేవు, పల్లెటూరి జీవితం గురించే అతనికి ఏమీ తెలియదు. ఎప్పుడన్నా వాళ్ళఊరు పోతే విశ్రాంతికోసం వెళ్ళినట్టు భావించేవాడు. రెండురోజులు గడిచేటప్పటికి ప్రాణంమీదికి వచ్చినట్టు ఉండేది. తమ్ముణ్ని చూస్తే అతనికి ఆశ్చర్యమయేది. గొడ్లకాసుకునే వాళ్ళకీ, రంగడికీ తేడా లేదు. వాణ్నికూడా చదివించాలని చూశారు గాని వాడికి చదువు అంటనేలేదు. వాడికి పొలాలమీద తిర

గటమూ, గొడ్లను మేపటమూ, అంగాజనంతో చేరి పోచి కోలు కబుర్లు చెప్పటమూ సరదా.

స్కూలుఫైనలు పరీక్షలో దత్తుకు వచ్చిన మార్కులు చూసి వాళ్ళ హెడ్మాస్టరు వాణ్ణి కాలేజీ చదువుకు పట్నం పొమ్మన్నాడు. దత్తు కనబరుస్తున్న ఉత్సాహం చెడగొట్టటం ఇష్టంలేక, తనకు శక్తి లేకపోయినా, తండ్రి పట్నం చదువుకు సమ్మతించాడు.

“అంతగా అయితే అప్పుచేస్తాను. తరవాత వాడు పెద్ద ఉద్యోగంచేస్తే ఈభాగ్యం తిరిగి సంపాదించలేక పోతాడా ఏమిటి?’ అనుకున్నాడు దత్తుతండ్రి.

దత్తుకు ప్రెసిడెన్సీ కాలేజీలో సీటు దొరికింది. మద్రాసులో అడుగుపెడుతూనే దత్తు “అసలు నేనుండవలసింది మద్రాసులో” అనుకున్నాడు. ఈ తారురోడ్లూ, ఈ ట్రాములూ, బస్సులూ, ఈ విద్యుద్దీపాలూ, ఈ మహా భవనాలూ, పార్కులూ, రేడియోలూ, దుకాణాలూ, సరికొత్త మోటార్లూ, అందులో పొయ్యే ఆడవాళ్ళూ, వాళ్లు కట్టే ఖరీదైన చీరెలు, పెట్టే రవ్వలూ, బీచీ, అక్కడ చేరే విద్యార్థులూ—ఇదే నిజమైన భూలోకస్వర్గమనుకున్నాడు దత్తు.

దత్తు సహాధ్యాయులలో మోటారు సైకిళ్ళుకలవాళ్ళూ కార్లమీద వచ్చేవాళ్లూ కూడా ఉన్నారు. వాళ్ల జీవితాలూ, ఇళ్ళూ, వాకిళ్ళూ, సంసారమూ, వాళ్ళ తండ్రులూ, తదితర బంధువులూ చేసే పెద్ద పెద్ద ఉద్యోగాలూ, వ్యాపారాలూ, చూసి అతను మురిసిపోయాడు. ఒక విద్యార్థి తండ్రి పేరు

మోసిన ఎడ్వకేటు, ఏడాదికో లక్షకళ్ళుజూస్తాడు. మరో విద్యార్థి తాత హైకోర్టు జడ్జిచేసి ఇటీవలనే రిటైరైనాడు. ఇంకో విద్యార్థి తండ్రికి పట్నంలో నాలుగైదు పెద్దభవంతులున్నాయి. ఆయన వ్యాపారస్థుడు.

వ్యాపారం మాట ఎట్లా ఉన్నా గొప్ప ఉద్యోగాలు సంపాదించే అవకాశం తనకుకూడా ఉన్నందుకు దత్తు సంతోషించాడు. పట్నం జీవితం తనకు అందరానిదని అతనికి తోచలేదు

అయితే ఈవిషయం అతనికి కొంత అనుమానం కలగటానికి తోడ్పడ్డాడు గణపతి అనే కుర్రవాడు. గణపతి మళయాళీ కుర్రవాడు. అతనికి స్కూలుఫైనలు పరీక్షలో అంతులేని మార్కులు వచ్చాయట, గొప్పవక్త. డిబేటింగులో నిధి.ఇలోక్యూషను బహుమానాలు రెండుమూడు కొట్టేశాడు.చాలామంది కుర్రాళ్ళు గణపతి స్నేహం అభిలషించేవాళ్ళు. అతనికి గర్వం ఏమీలేదు. అందరితోనూ మాట్లాడేవాడు. కాని ఐదు నిమిషాలు అతనితో మాటాడితే ఇవతలి వాడికే ఏదో బిడియం కలిగేది. అంత తెలివిగలవాడితో సరిసమానంగా స్నేహం చేయటం ఎట్లా?

గణపతి ఎన్నివేల పుస్తకాలు చదివి ఉంటాడోనని దత్తు ఆశ్చర్యపడ్డాడు. కాలేజీ తెరచిన కొద్ది రోజులకే గణపతి రెండేళ్ల పొడుగూతా చదవవలసిన పుస్తకాలన్నీ ఒకవిడత చదివి పారేశాడు, వాటిలో విషయాలను గురించి అతను మాట్లాడుతుంటే లెక్చరర్లు మాత్రం ఇంతకన్న ఏం చెప్పగలరనిపించేది దత్తుకు.

ఈ గణపతి ఒకగొడ్లసావిడిలాటి కొంపలో అతిబీదగా నివసిస్తున్నాడు. అతనిగది చూసి దత్తు నిర్ఘాంతపోయాడు.

నే నెవర్నని స ఉద్దేశం? మానాన్న పొలం దున్ను కుంటాడు. మా అమ్మ పేడచేస్తుంది. మాకున్నదల్లా ఒక పూరిగుడిసె. నాకు ఆరుగురు అక్కచెల్లెళ్ళు; నలుగురు అన్నదమ్ములూ ఉన్నారు. నేను స్టేటుస్కాలర్షిప్పుతో చదువుకుంటున్నాను," అన్నాడు గణపతి.

"అయితే ఏం? నువ్వు పెద్ద ఉద్యోగంచేసి చాలా డబ్బు సంపాదిస్తావు. మంచి ఇల్లు కట్టుకొని దర్జాగా బతక వచ్చు," అన్నాడు దత్తు, తన కోరికలన్నీ తనకు సాధ్యమైతే గణపతి కెందుకు సాధ్యంకావనే ఉద్దేశంతో.

"మా సంస్థానంలోతప్ప నాకు ఉద్యోగాలిచ్చే వాళ్లెవరూ లేరు. నాసంపాదనకు నాతమ్ముళ్ళకూ చెల్లెళ్ళకూ చదువు చెప్పించ గలిగితే ప్రయోజకుణ్ణే."

"తెలివిగల వాడివికదా, నీకు ఉద్యోగం ఎవరిస్తా రంటావేం?"

"తెలివి తేటలకూ ఉద్యోగానికీ సంబంధమేమిటి? పలుకుబడిని బట్టి ఉద్యోగాలు దొరుకుతాయి."

"పోనీ ఏ లాయర్గో అయితే?"

"దానికయినా వెనక అభిమానించే వాళ్ళుంటేనే తెలివితేటలు రాణించేది."

గణపతికన్న కార్లలోవచ్చే విద్యార్థులే ఎక్కువను కోవటం దత్తుకు చాతకాలేదు. పెద్ద ఉద్యోగమూ, చాలా డబ్బూ సంపాదించే అవకాశాలు గణపతికే లేకపోతే తనకే మున్నాయనుకోవాలి?

"ఈ ప్రపంచం డబ్బూ పలుకుబడీ కలవాళ్ళది," అన్నాడు గణపతి. తాను ఎరిగిన తెలివిగలవాళ్ళు కొందరు చేస్తున్న ఉద్యోగాలను గురించి గణపతి చెప్పాడు. ఆ కథలు వింటే దత్తుకు నిస్పృహ వచ్చింది.

4

దత్తు బియ్యే పాసయినాడు, లా చదివాడు. లా చదువుకు, తండ్రి అభ్యంతరం చెప్పాడు. ఇప్పటికే దత్తు చదువు చాలా భారమయిందన్నాడు. సగం పొలం తాకట్టుపెట్టి డబ్బు తీసుకురావటమయింది.

మరి కొంతకాలం – రంగడివంతు మినహాయించగా మిగిలినదికూడా తాకట్టుపెట్టించి లా చదువు పూర్తిచేశాడు. బియ్యే చదువు పూర్తి కాగానే అతని వివాహమైనది. వాళ్ళు కట్నంకింద ఇచ్చిన సొమ్ముతో దత్తు భార్యకు నగలు చేయించారు. ఆ సొమ్ము మిగిల్చినా దత్తు చదువు తేలికఅయేది. మామగార్ని అప్పు అడుగుదామంటే వాళ్లూ అంతంతమాత్రంగాళ్ళే.

దత్తు చదువు పూర్తికాగానే కాటకం వచ్చింది. అప్పులవాళ్ళు తాకట్టుపెట్టుకున్న ఆ స్తంతా రాయించుకుని కూడా తను అసలు ఫాయిదాలు ముట్టలేదని వలవల్లాడారు. దత్తు తండ్రి కుటుంబమూ, అత్తవారి కుటుంబమూ, కూడా ఒక్కదెబ్బన చితికిపోయాయి. దత్తు పట్టా పుచ్చుకోవటానికి కూడా కాసి లభించలేదు. పట్టా పుచ్చుకొనిమాత్రం ప్రయోజనమేమిటి? క్లాతిపీడర్లకు కాఫీ కర్చులు గిట్టటం గుమాస్తాల జీతాలు మొదలే గిట్టటంలేదు చాలామంది లా జర్నల్సుకూడా తెప్పించటంలేదు.

ఈ సమయంలోనే భార్య కాపరానికికూడా వచ్చింది.

తనూ తన భార్య రంగడి ఆస్తిమీదపడి తినటం తప్ప మరొకమార్గం లేకపోవటం దత్తుకు విస్మయం కలిగించింది.

"ఈ మామూల పల్లెటూళ్ళో కూచుంటే సంపాదన ఎట్లావస్తుందీ? పట్నం పోతాను" అన్నాడు దత్తు.

"రోజులు గాగుపడేదాకాఉను. ఉన్నదే నలుగురమూ తిందాం" అన్నాడు రంగడు.

కాని దత్తుకు కాలు నిలువలేదు. పెళ్ళాం మెళ్లోది తాకట్టుపెట్టి పట్నంచేరాడు. కాని ఇప్పుడు పట్నమంతా అపరిచితంగా ఉంది. ఈ మహాపట్నంలోనుంచి చదువెక్కడ దొరుకుతుందో దత్తుకు తెలుసు. కాని 30 రూపాయల నౌఖరీ ఎక్కడ దొరికేదీ తెలియలేదు. తన పాత కాలేజీలకు వెళ్ళాడు. అవి అతనికేసి గుర్తించినట్లు మారాయి. రెండు

మూడు రోజులు తిరగగా ఎరిగినవాళ్లు కొందరు కనిపిం చారు. అతని స్థితిచూసి జాలిపడ్డారు. కాని తగుణోపాయం చెప్పలేకపోయినారు ఒకప్పుడు కార్లలో తిరిగేవాళ్ళనుచూసి అసూయపడ్డ దత్తు ఇప్పుడు టాంగాలలో తలపాగాలూ,కోటు ధరించి తిరిగేవాళ్ళను చూసి అసూయపడ్డాడు. ఆఖరుకు బాంకుల దగ్గిర డవాలీ బంట్రోతులుకూడా తనకన్న అదృష్టజాతకులల్లే, క్రిమజీవితం గడుపుతున్నవాళ్ళల్లే కని పించారు.

దత్తు కుంగిపోయిన మనస్సుతో ఇంటికి తిరిగి వచ్చాడు. అతనికోసం ఒక ఉత్తరం ఎదురుచూస్తున్నది. ఆ ఉత్తరం ఎవరురాసిందీకూడా కొంతసేపు దత్తుకు తెలియ లేదు. అది రాసినవాడు నాలుగేళ్ళక్రితం అతనితో కలిసి బియ్యే చదివిన ఒక అరవ కుర్రవాడు. దత్తు చిరునామా చాలామంది తీసుకున్నారు. కాని అరవవాడు ఇన్నేళ్లూ దాన్ని భద్రంగా దాచాడన్నమాట!

"నువీపాటికి ప్లీడరీలో ప్రవేశించి ఉంటావను కుంటాను. నేను బొంబాయిలో ఒక ఎడ్వర్టయిజుమెంటు కంపెనీలో చేరి పొడక్షను అసిస్టెంటుగా ఉన్నాను. నీ క్షేమసమాచారాలు రాయి"

ఈ ఉత్తరానికి దత్తు వెంటనే సమాధానం రాస్తూ నేను బొంబాయివస్తే ఏమన్నా ఉద్యోగందొరుకుతుందా? అని అడిగాడు.

దానికి అంవస్నేహితుడు "చాలా ఉద్యోగాలు ఖాళీ వస్తుంటాయి. నువువస్తే ఏదోఒకటి దొరక్కపోదు" అని రాశాడు.

దత్తు బొంబాయికి ప్రయాణమైనాడు.

బొంబాయి చూడగానే దత్తుకడుపులోనుంచి అనిర్వచనీయమైనఆవేదన, అతిఅందగత్తెనుచూస్తే కలిగినట్టుగా, బయలుదేరింది. ఇటీవల అతని హృదయంలో జీవితంమీద ప్రేమ దాదాపు పూర్తిగా ఇంకిపోయింది. దానికి కారణం, సగం తనకు అవాంతరాలు తగలటం, సగం తాను గౌరవించేవాళ్ళు చాలామంది సరిగా తిండిఅయినా లేకుండా అధోగతిలో ఉండటమునూ. అయితే బొంబాయిలో అడుగుపెట్టగానే జీవితంమీదఆశ మళ్లీ దత్తు హృదయంలో చిగిర్చింది. ఈమహాపట్టణంలో కూలిచేసుకు బతికేవాళ్ళుకూడా మహా అదృష్టవంతులనిపించింది. ఈ బొంబాయిముందు మద్రాసు దివిటీముందు దీపం. ఈజీవితంలో నచ్చులేదు, ఎంతోవడివుంది. ... పిళ్లనూ విమర్శించటానికీ, తోచక తిరగటానికీ, ఎవరికీ తీరికలేదు.

దత్తుకు త్వరలోనే ఉద్యోగం దొరికింది. నెలకు 60 రూపాయలజీతం. అతని అరవస్నేహితుడు అతనికి బొంబాయి యావత్తూ చూపటమేకాక అరడజను ఖాళీలుచూపించాడు. దత్తుచేసేపనికి అతని చదువుకూ సంబంధంలేదు. ఇది గుమాస్తాగిరీ, అయితేనేం? 25 రూపాయలకూ మూడు

గదుల భాగం, కొళాయీ, స్నానాలగదీ. ఎలెక్ట్రిక్ దీపాలూ వంటకుగానూ సహా దొరికింది తనూ భార్యా హాయిగా ఉండవచ్చు. "ఈఇంట్లో ఉంటున్నాను," అని నాలుగంత స్థుల భవంతి తన వాళ్ళకి చూపిస్తే వాళ్ళెంత గర్విస్తారు?

అయిదారు నెలలు గడిచాయి. ఈ అయిదారు నెలలూ తనూ భార్యా స్వర్గంలోఉన్నట్టు భావించాడు దత్తు. తన మొదటి ఉద్యోగం వదిలేసి 80 రూపాయలకు ఇంకో వుద్యోగం సంపాదించాడు.

అయినా దత్తును అసంతృప్తి వేధించసాగింది. అతను జీతంలో కానీ మిగల్చటం లేదుసరిగదా, బొంబాయిలో నాగరికంగా బ్రతికి జీవించి ఆనందించాలంటే 80 ఒక జీతంకాదు. అన్ని విధాలా తనతో సమానులనిపించుకునే వాళ్ళూ, తనకన్న తక్కువ వాళ్ళూకూడా నెలకు అనేక వందలు సంపాదిస్తున్నారు. ఈజీతంమీద రోజులు వెళ్ళుతున్నాయేగాని తనజీతం రెండు వేలకు భీమా చేసుకోవాలన్నా, నెలకో 10, 15 రూపాయలు వెనకవెయ్యదలచినా, భార్యకొక మంచి చీరెగాని కొనదలచినా ఇదోరాబడికాదు.

రంగడిపెళ్ళి అయింది. దత్తూ, భార్యా వెళ్ళలేక పోయినారు. డబ్బులేదు.

ఇంకో సంవత్సరం తిరిగివచ్చింది. దత్తుభార్య గర్భిణితోవుంది ఆమెను పుట్టింట దిగవిడవటానికి పోవాలంటే అప్పుచేయవలసి వచ్చింది. దత్తు అత్తవారింటినుంచి స్వగ్రామం వెళ్ళాడు. అక్కడి జీవితంచూస్తే దత్తుకు కడుపు

తరుక్కుపోయింది. తండ్రికి కుడికాలు స్వాధీనం తప్పింది తల్లికి విడిచి విడిచి చలిజ్వరం. చిక్కి శల్యమయింది. మందూ మాకూ లేదు. 60 ఏళ్ళన్నా తిరక్కముందే వాళ్ళిద్దరూ మృత్యువునెదురుచూస్తూ వైరాగ్యంతో ఉన్నారు. రంగడిభార్య, పధ్నాలుగేళ్ళది కాపరానికివచ్చి, ఇంట్లో అందరికీ తన భర్తకుకూడా, గర్భశత్రువల్లే ప్రవర్తిస్తున్నది అవిడివి సత్యాగ్రహం ఒక్కిక్కు. జీవితంలోని రోస్టు మనుష్యుల మన స్తత్వాలలో చక్కగా ప్రతిబింబిస్తున్నది. మనుష్యుల మనస్సులు తుడిచిన అద్దాలల్లే మటుకు లేవు.

"నీ దగ్గర అయిదో, పదో ఉంటే ఇయ్యి, అన్నయ్యా" అన్నాడురంగడు.

దత్తు దగ్గర లేదు అతను అప్పుతెచ్చినడబ్బు ఖర్చులకు చాలలేదు. బొంబాయిలో బయలుదేరే టప్పుడు ఆఖరు క్షణాన దత్తుభార్య తన చెల్లికొక చీరా. తన వదినెగారికొక చీరా కొనిపించింది. అయిదూ పది తక్కువైతే రంగణ్నడిగి తీసుకుందాంలెమ్మనుకున్నాడు దత్తు.

"నీదగ్గిర లేకపోతే పోనీలే. రూపాయి పుట్టించాలంటే ఎంతకష్టంగా ఉందనుకున్నావు ఏదో నాలుగురాళ్ళు తెచ్చుకుంటానికే అవస్థపడుతున్నావంటే మా సంగతి ఆలోచించు" అన్నాడు రంగడు.

దత్తు చాలా నొచ్చుకున్నాడు. తన జీతంలోనుంచి నెలకు అయిదు రూపాయలు పంపినా వీళ్ళు సుఖపడేవాళ్ళు.

తేన కా ఆలోచన ఎందుకు తట్టలేదూ? 60 రూపాయలమీాద తాను బతకలేదా?

ఈసారి దత్తు బొంబాయి వెళ్ళినప్పుడు తనఖర్చు పూర్తిగా తగ్గించాడు. సినిమాలు చూడటం పూర్తిగా మానేశాడు. విక్టోరియాస్టేషనునుంచి ఆఫీసుకు ట్రామెక్క కుండా నడవసాగాడు. ఇందువల్ల అతను అయిదారు రూపాయలుమాత్రమే ఆదాచెయ్యగలిగాడు. ఈ అయిదారు రూపాయలకోసం తన జీవితంలోని అల్ప సుఖాలన్నీ త్యాగంచేసినట్టనిపించింది దత్తుకు. కాని పళ్ళబిగువున దీక్ష సాగించాడు. కాకపోతే తన భార్యలేదుకనక ఇంకో పది హేను ఇరవై ఆదా అయింది.

దత్తుభార్య ప్రసవించింది, ఆడపిల్ల. తల్లినీ పిల్లనూ తీసుకురావటానికి దత్తే పోదామనుకున్నాడు, ఈలోపు గానే తల్లికి చాలా జబ్బుగా వుందని రంగడు వుత్తరం రాశాడు. ఈ వుత్తరం అందిన రెండోనాడే ఆమె పోయి నట్టు టెలిగ్రాం వచ్చింది.

దత్తు బయలుదేరాడు. అతను మామగారింట భార్యనూ పిల్లనూ చూసుకుని స్వగ్రామం వెళ్ళేసరికి తండ్రి కూడా ప్రమాదావస్థలో వున్నాడు. తండ్రికి కాస్త నయ మయ్యేదాకా వుండి బయల్దేరుదామనుకున్నాడు దత్తు.

"నాకేం తీసుకురా నాయనా? నేనింకా ఎన్ని అవస్థలు పడాలిసివుందో, చూపు వెళ్ళు. నేను మళ్ళా లేచి తిరుగు తాలే" అన్నాడు తండ్రి.

దత్తు భార్యా బిడ్డలతోసహా బొంబాయి చేరుకున్న వారం రోజులకు తండ్రి మరణవార్త తెలిసింది.

దత్తుకు ఈసారి వచ్చినది దుఃఖంకాదు, ఆగ్రహం! ఎవరిమీదనో తెలియకుండా, పట్టరాని ఆగ్రహం! ఆతన్ని చూచి అతని భార్య ఆశ్చర్యంతో నిర్ఘాంతపోయింది.

"నన్నెందుకిట్లా పాపం వెంటాడుతున్నది? అయిన వాళ్ళదగ్గిర కూర్చుంటే తిండిలేదు! తిండికోసం దేశాలు-కాని దేశాలు పోవటమూ, పెళ్ళయినా, పురుడయినా, పుణ్యాలైనా దూరాన చావటమూను! రంగడి పెళ్ళికిలేను! మా అమ్మ చావుకు లేను! నీ కానుపుకు లేను! మా నాన్న చావుకు లేను. ఎందుకీ ఉద్యోగమూ, సంపాదననూ; తగలెయ్యనా? నేనిక్కడ పట్నవాసంలో సినిమాలు చూస్తూ కులుకుతుంటే అక్కడవాళ్ళు కూపాయికీ, అర్ధకూ ఉడ్డుకుడుచుకున్నారు. ఛీ, ఏం బతుకు?" అని దత్తు వాపోయాడు.

"బాగుందే? ఎవరిబతుకు వాళ్ళు బతకొద్దూ" అన్నది దత్తు భార్య.

"ఎవరి బతుకు వాళ్లు బతికినట్టయితే మా నాన్న ఆ స్తికూడా నా కింద ఖర్చుకాదు. వెధవ చదువు! మా వాళ్ళు నాకోసం ఆడమొనగడ్డి తిన్నారు. వాళ్ళకు తెలీదు. పాపం. ఈ వేదాంతం," అని దత్తు భార్యామీద పులిమాదిరిగా పడ్డాడు.

తండ్రి ఉత్తరక్రియలకు తను వెళ్ళటం అసంభవం. తన సెలజీతంలోనుంచి పది రూపాయలు మటుకు రంగడు పంపాడు

తండ్రిపోయిన మూడు వారాలకు చెప్పకుండా పెట్టకుండా రంగడుబొంబాయిలో ప్రత్యక్షమయినాడు. పొద్దున అయిదున్నరకు దిగినవాడు మాతుంగా చేరటానికి తొమ్మిదిన్నరఅయింది. రంగడు వచ్చేసరికి దత్తు ఆఫీసుకు బయలుదేరేప్రయత్నంలో ఉన్నాడు. రంగడికి ఇంగ్లీషూ రాదు. హిందూస్థానీ రాదు.

"నేనా దిక్కుమాలిన ఊళ్లో ఉండలేను. మళ్ళీ ఒక ఎకరం అమ్మాను. బాకీలుతీర్చగా రెండువందలు మిగిలింది. మిగిలిన రెండెకరాలు తనపేర పెట్టమని నా పెళ్లాం పట్టు పట్టింది, మామగారు దానికి మద్దత్తు. అపుచేసి దాన్ని పుట్టింట దిగవిడిచి బయలుదేరాను, ఇక్కడ ఏదన్నా చెయ్యలేకపోతానా అని" అన్నాడు రంగడు.

రంగడు తాను తెచ్చిన డబ్బు దత్తు వగ్గిరే ఉంచాడు. కావలసినప్పుడు రూపాయీ అర్ధా తీసుకుంటూ. రోజల్లా ఎక్కడెక్కడో తిరిగి రాత్రి దత్తుకన్న ఆలస్యంగా ఇల్లు చేరుకుండేవాడు.

ఒకరోజు రంగడు డీలా అయిపోయినవాడల్లె కనిపిస్తూ ఇల్లు చేరుకున్నాడు. రంగడి మొఖాన చిరునవ్వు తాండవిస్తున్నది.

దత్తు రంగడికేసి ప్రశ్నార్థకంగా చూశాడు.

ఉద్యోగం సంపాదించాను. లాల్బాగ్ దగ్గిర ఒక

ఫాక్టరీలో కూలిపని దొరికింది. రోజుకు మూడుపావలా లిస్తారు. ఇక చింతలేదు." అన్నాడు రంగడు.

దత్తు నిర్ఘాంతపోయినాడు.

"ఆ సంపాదనతో ఎట్టా బతుకుతావు? కాపరం ఎట్లా చేస్తావు?" అన్నాడు దత్తు,

"కాపరమేమిటి? నా పెళ్ళాన్ని నేను పోషించను, దానికి పాల మిచ్చేశాను. దానిదారి దానిదీ, నాదారినాదీ? పని చాతయితే రూపాయో, రూపాయిన్నరో కూడా సంపాదించవచ్చు. ఇంకేం కావాలి?" అన్నాడు రంగడు నిశ్చింతగా.